

POSTANOWIENIE

8 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 8 kwietnia 2025 r. w Warszawie
zażalenia Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie
na wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 9 kwietnia 2024 r., I ACa 1692/22,
w sprawie z powództwa Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki
Wodnej w Warszawie
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie o
kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem wydanym na posiedzeniu niejawnym 5 września 2022 r. w sprawie z powództwa Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie przeciwko Bankowi S.A. z siedzibą w W. o zapłatę zasądził od pozwanej na rzecz powoda 1 857 427,45 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od wskazanych w nim szczegółowo kwot i dat do dnia zapłaty (pkt 1), oddalił powództwo w pozostałej części (pkt 2) i orzekł o kosztach procesu (pkt 3). Podstawę wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym stanowił – według Sądu Okręgowego - art. 15zzs² ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i

zwalczaniem COVID-19 innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (jedn. tekst: Dz. U. z 2024 r., poz. 340 ze zm.; dalej: „ustawa COVID-19”), co znalazło wyraz w zarządzeniu z 9 kwietnia 2021 r. o zamiarze zamknięcia rozprawy i wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym.

Sąd Apelacyjny w Warszawie, na skutek apelacji pozwanej, wyrokiem z 9 kwietnia 2024 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego w punktach pierwszym oraz trzecim i przekazał sprawę temu Sądowi w powyższym zakresie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny uznał, że wyrok Sądu Okręgowego został wydany w warunkach nieważności postępowania, która była wynikiem pozbawienia pozwanej możliwości obrony praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. Skoro zasadą jest rozpoznanie przez sąd orzekający sprawy na rozprawie, a wydanie wyroku przez sąd pierwszej instancji następuje po uprzednim rozpoznaniu sprawy na rozprawie, to - w myśl art. 148¹ § 3 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed 1 lipca 2023 r. - rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym było niedopuszczalne, jeżeli strona w pierwszym piśmie procesowym złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy, chyba że pozwany uznał powództwo. Sąd Okręgowy co do zasady nie mógł pominąć wniosku stron o przeprowadzenie rozprawy, a niewątpliwie powód w pozwie wniósł o przeprowadzenie rozprawy w przypadku przekazania sprawy do trybu zwykłego, co nastąpiło wskutek złożenia przez stronę pozwaną sprzeciwu od nakazu zapłaty. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, materiał sprawy nie wskazuje, aby przesłanki z art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy COVID-19 zostały spełnione. Sąd pierwszej instancji nie wyjaśnił, jakie przyczyny skłoniły go do rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym. Przyjęty przez Sąd Okręgowy sposób procedowania wykluczył realne wykazywanie przez strony ich racji, a sama możliwość wypowiedzenia się została ograniczona. Uzasadnieniem dla pominięcia rozprawy nie może być postulat szybkości postępowania.

W zażaleniu na powyższy wyrok powód wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie na jego rzecz od pozwanej kosztów postępowania. Zarzucił naruszenie art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy COVID-19, art. 148¹ § 1 i 3 k.p.c. (w brzmieniu

obowiązującym przed zmianą dokonaną w dniu 1 lipca 2023 r.) w związku z art. 148 § 1 k.p.c., art. 386 § 2 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c., a także omyłkowo wskazanego art. 382 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Środek odwoławczy przewidziany w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. jest szczególnym rodzajem zażalenia. Przy ocenie jego zasadności należy brać pod uwagę jedynie zgodność wyroku uchylającego wydanego przez sąd odwoławczy z przesłankami ustawowymi warunkującymi podjęcie takiego orzeczenia; poza zakresem badania Sądu Najwyższego pozostają kwestie prawidłowości czynności procesowych poprzedzających wydanie zaskarżonego orzeczenia oraz trafności wykładni zastosowanego prawa materialnego (zob. m.in. postanowienia SN: z 25 kwietnia 2014 r., II CZ 117/13, z 26 marca 2014 r., V CZ 15/14, z 7 marca 2014 r., IV CZ 131/13 - nie publ.). Kontrola dokonywana w ramach zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. ma zatem charakter formalny i skupia się wyłącznie na ustawowych przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w kompetencje merytoryczne sądu drugiej instancji.

Zgodnie z art. 386 k.p.c., uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji wraz z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania może nastąpić w razie stwierdzenia nieważności postępowania (§ 2), nierozpoznania istoty sprawy albo jeżeli wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (§ 4).

U podstaw zaskarżonego wyroku legło stwierdzenie, że postępowanie przed Sądem pierwszej instancji zostało przeprowadzone w warunkach nieważności z uwagi na pozbawienie pozwanej możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy, rozpoznając sprawę na posiedzeniu niejawnym, naruszył art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy COVID-19, gdyż nie było podstaw do zastosowania tego przepisu w sytuacji, w której strona powód domagał się przeprowadzenia rozprawy. Zaniechanie tego obowiązku skutkowało nieważnością postępowania z przyczyny przewidzianej w art. 379 pkt 5 k.p.c. Ocena trafności zarzutów kwestionujących rozstrzygnięcie Sądu drugiej instancji

wymagała zatem przeprowadzenia kontroli prawidłowości stwierdzenia nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że nieważność postępowania występuje wtedy, gdy strona postępowania, wbrew swej woli, zostaje faktycznie pozbawiona możliwości działania w postępowaniu lub jego istotnej części. Stwierdzenie, czy taki stan nastąpił, wymaga rozważenia, czy w konkretnej sprawie nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, czy uchybienie to miało wpływ na możliwość działania strony oraz, czy mimo zaistnienia tych dwóch przesłanek strona mogła bronić swoich praw; tylko przy kumulatywnym spełnieniu wszystkich tych przesłanek można mówić o pozbawieniu strony możliwości obrony swoich praw skutkującym nieważnością postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Podkreśla się przy tym, że pozbawienie strony możliwości obrony jej praw podlega ocenie uwzględniającej konkretne okoliczności sprawy i może mieć miejsce w przypadku, w którym strona rzeczywiście była pozbawiona możliwości obrony i nie działała w całym postępowaniu lub w jego istotnej części (zob. postanowienia SN: z 16 grudnia 2020 r., V CSK 394/20, z 15 lutego 2023 r., II USK 100/22 - nie publ.).

Zgodnie z art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy COVID-19, przewodniczący może zarządzić przeprowadzenie posiedzenia niejawnego, gdy nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego, a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie jest konieczne, zaś żadna ze stron nie sprzeciwiła się rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne; w przesyłanym zawiadomieniu należy pouczyć stronę niezastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej o prawie i terminie do złożenia sprzeciwu.

Z treści powołanego przepisu wynika, że merytoryczne rozpoznanie sprawy z pominięciem rozprawy, chociażby przeprowadzonej w formie posiedzenia zdalnego, możliwe jest w przypadku łącznego wystąpienia dwóch przesłanek tj. niecelowości rozprawy (brak konieczności rozpoznania sprawy na rozprawie) oraz niemożności przeprowadzenia rozprawy, chociażby w formie posiedzenia zdalnego, czyli przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie

posiedzenia na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku.

Z kolei zgodnie z treścią art. 148¹ k.p.c., obowiązującego w dacie orzekania przez Sąd pierwszej instancji, sąd mógł rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany uznał powództwo lub gdy po złożeniu przez strony pism procesowych i dokumentów, w tym również po wniesieniu zarzutów lub sprzeciwu od nakazu zapłaty albo sprzeciwu od wyroku zaocznego, sąd uznał - mając na względzie całokształt przytoczonych twierdzeń i zgłoszonych wniosków dowodowych - że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne (§ 1); rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym było niedopuszczalne, jeżeli strona w pierwszym piśmie procesowym złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy, chyba że pozwany uznał powództwo (§ 3).

Trafnie zarzucił skarżący, że Sąd Apelacyjny nie uwzględnił zgody stron na wydanie wyroku przez Sąd Okręgowy na posiedzeniu niejawnym oraz tego, iż Sąd ten zapewnił stronom możliwość przedstawienia stanowisk. Sąd drugiej instancji pominął modyfikację stanowiska powoda i rezygnację z rozpatrzenia sprawy na rozprawie, co miało wpływ na wadliwą ocenę zastosowania art. 148¹ § 1 i 3 k.p.c. W pismach, wskazanych też przez powoda w zażaleniu ([...]) strony wyraźnie wskazały, że nie zgłaszają sprzeciwu wobec skierowania rozpoznania sprawy na posiedzenie niejawne ([...]). Taki sposób procedowania był więc zgodny ze stanowiskami stron i nie mógł wpłynąć negatywnie na możliwość podjęcia przez nie obrony swoich praw. Sąd Apelacyjny nie uzasadnił też, dlaczego przeprowadzenie posiedzenia jawnego należałoby uznać za konieczne.

W tych okolicznościach stwierdzenie nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji, skutkującej koniecznością wydania orzeczenia kasatoryjnego, było nieprawidłowe.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł, jak w sentencji, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 108 § 2 w związku z art. 391 § 1, art. 394¹ § 3 i 398²¹ k.p.c.

(A.T.)

[r.g.]